ISSN 0774-7225

v.z.w. ARABEL a.s.b.l.

FEUILLE DE CONTACT

Société arachnologique de Belgique

NIEUWSBRIEF

Belgische Arachnologische Vereniging

7

maart 1988 mars

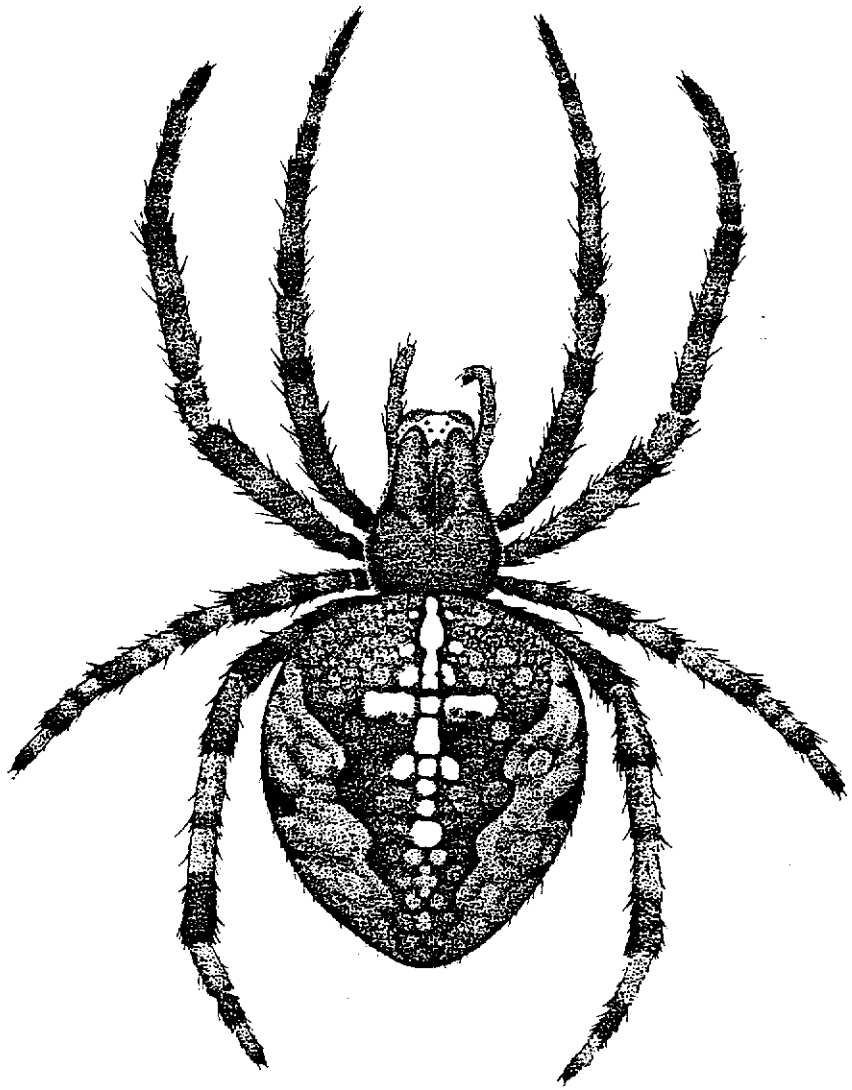

BRUSSEL - BRUXELLES

v.z.w. ARABEL a.s.b.l.

Feuille de Contact
Société arachnologique de Belgique
Siège Social : Rue Vautier 29
1040 BRUXELLES

Nieuwsbrief
Belgische Arachnologische Vereniging
Sociale Zetel : Vautierstraat 29
1040 BRUSSEL

Compte / Rekening : 001-1662395-85 "Arabel-Gent"

maart 1988 mars

Président / Voorzitter : Jean Kekenbosch (I.R.Sc.N.B.); 29 rue Vautier
B-1040 Bruxelles

Secretaris / Secrétaire : Léon Baert (K.B.I.N.); Vautierstraat 29
B-1040 Brussel

Penningmeester / Trésorier : Jean-Pierre Maelfait (Vl. Inst. Natuurbehoud);
Monterreystraat 43, B-9000 Gent

Ondervoorzitter / Vice-Président : Rudy Jocqué (Mus. Centr. Afrika, Tervuren)

Administrateurs / Beheerders : Rop Bosmans (R.U.G.);
Jan Hublé (R.U.G.) en
Maurice Ransy (I.R.Sc.N.B.)

Redaktieraad en leescommissie / Comité de Rédaction et de lecture
Jan Hublé (Redactie Nieuwsbrief), Jean Kekenbosch (Rédaction Feuille de Contact)
Léon Baert (Eindredactie) Jean-Pierre Maelfait en Rudy Jocqué.

N o t u l e n

v a n d e A l g e m e n e V e r g a d e r i n g

Tweede Algemene Vergadering van ARABEL gehouden op zaterdag 30 januari 1988 te 14u30 in het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Vautierstraat 29, 1040 Brussel.

Aanwezig: M. Alderweireldt, L. Baert, J. Bosselaers, Ph. Charpentier, C. Colson, R. De Keer, B. Goethals, J.-F. Hermanns, J. Hublé, J. Jacobs, M. Janssen, H. Janssens, R. Jocqué, J. Kekenbosch, R. Kekenbosch, J.-P. Maelfait, M. Ransy, H. Segers, P. Turbang, J. Van Keer, R. Van Keer, J. van Roie, H. Vanuytven en D. Wijnants.

1° Presidentiële toespraak :

Geachte Collega's,

Ik wens jullie een voorspoedig 1988, welke voor jullie een buitengewoon araneologisch jaar moge wezen.
Jullie zijn allen welkom in de lokalen van het KBIN.

Evenals verleden jaar zal deze Algemene Vergadering in twee delen verdeeld worden. Ten eerste een administratieve sessie gevolgd door een aantal korte mededelingen en ten tweede een projektie van een film getiteld: "Räuber im Netz".
Deze projektie hebben we te danken aan de Heer Radermecker.

Verleden jaar legde ik vooral het accent op het feit dat onze Vereniging sinds haar ontstaan als VZW op 50 leden kon tellen. Vandaag, ben ik gelukkig jullie mede te delen dat wij heden reeds meer dan 60 leden tellen, waaronder een aantal buitenlanders. Mijn hartewens is uiteraard een verdere groei van onze vereniging.

Jullie hebben zopas het nummer 6 van de Nieuwsbrief ontvangen en hebben aldus waargenomen dat wij ons jaarlijks ritme van 3 nummers per jaar behouden en ik denk dat wij aldus verder zullen kunnen gaan mits jullie medewerking.

Onze financiële situatie is vrij goed ondanks de zware kosten die verbonden waren aan de publikatie van de Franstalige statuten in het Staatsblad.

Mij rest nog alleen de leden van het comitee hartelijk te bedanken voor de hulp die ze mij het hele jaar door hebben verleend om de vereniging op een effectieve manier te beheren, ik dank in het bijzonder onze secretaris en penningmeester, L. Baert en J.-P. Maelfait, de twee werkkrachten van onze vereniging.

Ik dank eveneens de Directie van het Instituut voor de lokalen en het projektiematerieel welke ze ons zo welwillend en belangeloos ter beschikking stellen.

Ik beeindig deze korte toespraak met de wens dat de "Belgische Arachnologische Vereniging" verder goed moge gedijen en stilaan een belangrijker plaats temidden van de arachnologische wereld moge innemen.

Ik dank U voor uw aandacht.

J. KEKENBOSCH,
Voorzitter.

2° Verslag van de Secretaris :

Het voorbije jaar werden drie nummers van de Nieuwsbrief gepubliceerd met een totaal van 95 bladzijden, verdeeld over : de Notulen van de gehouden vergaderingen, zeven artikels en 10 mededelingen.

In de loop van het jaar 1987 hebben 17 nieuwe leden, waaronder 5 buitenlanders, zich bij onze Vereniging aangesloten, hetgeen het aantal Belgische leden op 54 en het aantal buitenlandse leden op 5 brengt.

De "Australian Arachnological Society" en "Les Amis de la Fagne" wisselen hun tijdschrift uit tegen de onze.

Wij danken Mevrouw M. Peeters voor het typwerk welke ze voor de Nieuwsbrief verricht, alsook de heer A. Triempont voor de offsetdruk.

3° Verslag van de Penningmeester :

Gedurende het kalenderjaar 1987 bedroegen de inkomsten van ARABEL 15.798,-F; de uitgaven 17.481,-F, met inbegrip van 8.641,-F voor de eenmalige uitgave voor het drukken van de Franstalige statuten. Gelet op het saldo van vorig jaar konden we 1987 afsluiten met een batig saldo van 11.675,-F.

4° Keuze van de jaarlijkse exkursie :

Voorstel van J.-F. Hermanns: "Les carrières de Montfort (Esneux)" op 25 juni 1988. Voor meer informatie verwijzen wij naar de Franstalige tekst blz. 8.

5° Publikatiepolitiek :

Een zeer verzorgde gedrukte uitgave is momenteel, gezien onze karige financiële situatie, onmogelijk. De kostprijs per nummer werd op ca 20.000,-F geraamd.

Enkele verbeteringen zullen echter in de toekomst (mogelijks vanaf 1989) aangebracht worden, zoals bv. het overbrengen van de artikels op diskette, hetgeen ons in de mogelijkheid zou brengen een laserprinter te gebruiken voor het afdrukken; het tijdschift zal van een geplastifieerd kaftje voorzien worden.

De artikels moeten vanaf heden van een Engelstalige samenvatting voorzien worden.

6° Mededelingen :

1. J.F. Hermanns : "Nigma walckenaeri (Roewer, 1951) in zijn natuurlijk milieu waargenomen". (zie blz. 25).
2. R. Bosmans : "Verslag van de ARABEL/SPINED exkursie op 24.V.1986 naar "de Landschotse Heide" (NL), de "Korhaan" en de "Liereman" (B)." (zie blz. 29).
3. R. Joqué : "Predatiegedrag bij Oecobius annulipes".

7° Varia :

- Hendrik Segers meldt een nieuwe soort voor de Belgische araneofauna : Pseudocarorita thaleri Wunderlich. (cfr; mededeling blz. 22).

- Jos Jacobs laat ons opmerken dat Xysticus audax en Tegenaria saeva niet in de soortenlijst van Bosmans & Maelfait (1986) (zie Nieuwsbrief nr 3) werden opgenomen. Graag had hij de vangstlijsten van de Metellina-soorten ontvangen, daar hij de catalogus van de Metidae aan het uitwerken is.

- Herman Vanuytven meldt ons dat Agroeca cuprea nu Agroeca pullata noemt. Eveneens wijst hij ons op het gemak alfabetische soortenlijsten (per familie) in publikaties op te nemen in plaats van de rangschikking zoals opgenomen in de soortenlijst van Bosmans & Maelfait (1986). Vele leden treden hem hieromtrent bij.

- Jan Hublé meldt ons dat Erigone promiscua dient opgenomen te worden in de soortenlijst (Westhoek).

- Rudy Jocqué meldt ons dat N. PLATNICK de Theridiide genera Dipoena en Euryopis nu in de familie Hadrotarsidae onderbrengt. Hun positie in deze familie verantwoordt hij door de aanwezigheid van een getand klauwtje aan de pedipalpen (bij de wijfjes).

- Jean Pierre Maelfait en Ronny De Keer melden ons zeer interessante resultaten bekomen bij het kweken van Oedothorax gibbosus.

- Als nieuwe leden verwelkomen wij : Pierre-Alain FURST van het "Institut de Zoologie, CH-2007 Neuchatel, Suisse" (voorgesteld door R. Jocqué en L. Baert) en Pierre TURBANG, rue Charles Meert 88, 1030 Bruxelles (voorgesteld door Ph. Charpentier en J. Kekenbosch).

- Volgende vergadering : zaterdag 21 mei om 14u30 op het KBIN.

- - - - - - - - - - -

P r o c è s - v e r b a l

d e l ' a s s e m b l é e G é n é r a l e

La deuxième Assemblée Générale d'Arabel s'est tenue le samedi 30 janvier 1988 à 14.30 H. dans les locaux de l'Institut royal des Sciences naturelles de Belgique, rue Vautier 29, 1040 Bruxelles.

Présents : M. Alderweireldt, L. Baert, J. Bosselaers, Ph. Charpentier, C. Colson, R. De Keer, B. Goethals, J.-F. Hermanns, J. Hublé, J. Jacobs, M. Janssen, H. Janssens, R. Jocqué, J. Kekenbosch, R. Kekenbosch, J.-P. Maelfait, M. Ransy, H. Segers, P. Turbang, J. Van Keer, R. Van Keer, J. van Roie, H. Vanuytven en D. Wijnants.

1° Allocution presidentiélle :

Chers Collègues,

Je vous présente à tous, mes meilleurs voeux pour 1988, ainsi qu'une excellente année aranéologique; je vous souhaite également la bienvenue dans les locaux de l'Institut royal des Sciences Naturelles de Belgique.

Tout comme l'année passée cette deuxième Assemblée Générale ordinaire sera divisée en 2 parties. La première sera administrative et suivie de quelques courtes communications; la seconde partie sera consacrée à la projection d'un film intitulé : "Räuber im Netz", film que nous devons à l'amabilité de notre membre M. A. Radermecker.

L'année passée je mettais l'accent sur le fait que depuis sa création en A.S.B.L. notre société comptait déjà plus de 50 membres; je suis heureux de pouvoir vous annoncer aujourd'hui que nous dépassons le cap des 60 membres y compris quelques étrangers. Mon souhait le plus cher est que nous ne nous arrêterons pas en si bon chemin.

D'autre part, vous venez de recevoir le no 6 de notre "Feuille de Contact"; comme vous avez pu le constater, nous gardons notre rythme de parution de 3 numéros par an et que grâce à votre collaboration à tous nous pourrons continuer ainsi.

Notre situation financière reste bonne malgré le coût de la publication au Moniteur de nos statuts en français.

Il me reste à remercier bien sincèrement les membres du Comité qui tout au long de cette année m'ont aidé dans la gestion de notre Société et je pense plus particulièrement à nos devoués Secrétaire et Trésorier, L. Baert et J.-P. Maelfait, les deux chevilles ouvrières de notre Association.

Mes remerciements vont également à la Direction de l'Institut pour les locaux et les appareils de projection qu'elle met à notre disposition.

Je termine cette courte allocution en formulant le voeux que la "Société Arachnologique de Belgique" continue à prospérer et prenne une place de plus en plus importante dans le monde arachnologique.

Je vous remercie de votre aimable attention.

J. KEKENBOSCH
Président

2° Rapport du Secrétaire :

Au cours de l'année écoulée, trois fascicules de la "Feuille de Contact" ont été publiés avec un total de 95 pages, comprenant: les notules des réunions tenues, 7 articles et 10 communications.

En 1987, 17 nouveaux membres, dont 5 étrangers, se sont joints à notre Société, ce qui porte le nombre de membres belges à 54 et les membres étrangers à 5. Nous échangeons notre "Feuille" avec les publications de l'"Australian Arachnological Society" et "les Amis de la Fagne".

Nous remercions Mme M. Peeters pour la dactylographie des textes et M. Achiel Triempont pour l'impression de la "Feuille de Contact".

3° Rapport du Trésorier :

Les recettes en 1987 s'élevaient à 15.798,- frs., les dépenses à 17.481,- frs., y compris 8.641,- frs. pour l'impression des statuts en français au Moniteur. Au 31 décembre 1987, le solde s'élevait à 11.675,- frs.

4° Choix de l'excursion :

Excursion d'ARABEL du 25 juin 1988
aux carrières de Montfort (Esneux).

Le site des carrières de Montfort, sur la rive droite de l'Ourthe, en face de Poulseur, révèle les psammites du Famennien supérieur.

Le domaine recèle de multiples niches écologiques dont certaines très spécialisées, puisqu'on y trouve des falaises, des éboulis, des tunnels d'extraction, des excavations inondées, des pelouses ouvertes, des fourrés de recolonisation forestière, une zone ripuaire, des ruines, ...

Cette propriété de trente hectares a été acquise fin 1986 par la Société coopérative de Montfort, dans le but d'empêcher une nouvelle exploitation industrielle des carrières et de mettre en valeur le site par des activités qui y garantissent le respect et la protection de la Nature.

Les membres d'Arabel seront accueillis le samedi 25 juin 1988 au lieu-dit La Gombe, entre 9.00H et 10.00H., avant d'être guidés dans la propriété jusqu'à 16.00H. Pour arriver à la Gombe, à partir du pont d'Esneux, il faut prendre la petite route entre la rive droite de l'Ourthe et la voie de chemin de fer, direction Souverain-Prè et La Gombe. Bien noter que La Gombe se trouve en amont, sur la droite, par rapport à Esneux.

Les participants à cette excursion doivent absolument s'inscrire préalablement à celle-ci, auprès de J.F. Hermanns (087/22.27.77) ou de A. Radermecker, notamment lors de la prochaine réunion d'Arabel à Bruxelles le troisième samedi de mai 1988.

5° Politique à suivre en matière de publication:

Etant donné la situation financière actuelle de la Société, une impression plus soignée de la "Feuille de Contact" est pour le moment impossible. Le coût d'une telle publication, par fascicule, a été estimée à environ 20.000,- frs.

Toutefois, quelques améliorations sont envisagées pour 1989, telle la transcription des articles sur disquettes, ce qui permettrait l'emploi d'une imprimente à laser. De plus, les prochains fascicules seront recouverts d'une chemise plastifiée, d'autre part les futurs articles doivent être acompagnés d'un résumé en anglais.

6° Communications :

1. J.F. Hermanns: Nigma walckenaeri (Roewer, 1951), observée dans son milieu naturel (cfr. page 25).
2. R. Bosmans: Compte rendu de l'excursion ARABEL-SPINED du 24.V.1986 au "Landschotse Heide" (Pays-Bas) ainsi qu'au "Korhaan" et le "Liereman" (Belgique) (cfr. page 29).
3. R. Jocqué: comportement prédateur de Oecobius annulipes Lucas.

7° Varia

- Hendrik Segers signale une nouvelle espèce pour notre aranéofaune, il s'agit de Pseudocarorita thaleri Wunderlich (cfr. communication page 22).

- Jos Jacobs a remarqué l'absence de Xysticus audax et Tegenaria saeva dans la liste des espèces belges publiée par R. Bosmans et J.-P. Maelfait (1986) (voir "Feuille de Contact" no 3). Il aimerait recevoir les listes de localités de captures du genre Metellina afin de préparer le catalogue relatif à cette famille.

- Herman Vanuytven signale la synonymie établie entre Agroeca cuprea et Agroeca pullata, A. pullata étant le nouveau nom. Il fait également remarquer qu'il est plus facile d'employer dans une publication, une liste alphabétique des espèces, que la classification reprise dans la liste de R. Bosmans et J.-P. Maelfait (1986). Beaucoup de membres présents sont de cet avis.

- Jan Hublé fait remarquer qu'Erigone promiscua doit être reprise dans la liste des Araignées de Belgique (Le Westhoek).

- Rudy Jocqué signale que N. PLATNICK place les genres Dipoena et Euryopis (Theridiidae) dans la famille des Hadrotarsidae. Cette position est justifiée par la présence d'une griffe pectinée au pédipalpes femelle.

- Jean-Pierre Maelfait et Ronny De Keer font part de quelques résultats très intéressants obtenus lors de l'élevage d'Oedothorax gibbosus.

- Nous accueillons comme nouveaux membres les personnes suivantes: Pierre-Alain FURST de l'"Institut de Zoologie", CH-2007 Neuchatel, Suisse (présenté par R. Jocqué et L. Baert) et Pierre TURBANG, rue Charles Meert, 88, 1030 Bruxelles (présenté par Ph. Charpentier et J. Kekenbosch).

- Prochaine réunion: le samedi 21 mai 1988 à 14.30 H à l'I.R.S.N.B.

QUELQUES REMARQUES SUR TETRAGNATHA STRIATA (L. KOCH, 1862) : UNE NOUVELLE ESPECE POUR L'ARANEOFAUNE BELGE.

Kris DECLEER
Laboratorium voor Ecologie der Dieren,
Zoögeografie en Natuurbehoud
K.L. Ledeganckstraat 35
B - 9000 GENT

1. Localité

Au cours de recherches écologiques au sujet des Araignées des roselières de la réserve naturelle "De Blankaart" (Woumen, Flandre occidentale) (UTM : DS94), une jeune femelle de Tetragnatha striata a été récoltée le 8 mars 1985 hivernant dans une tige de Typha latifolia. D'autres espèces hivernant dans ce site étaient : Hypomma fulvum, H. bituberculatum, Clubiona phragmitis, Donacochara speciosa et Gnathonarium dentatum. Malgré des récoltes intensives aux pièges Barber et par fauchage pendant les années 1984-1985 aucun autre exemplaire de T. striata fut capturé. Alors, sur le même site, le 24 février 1988, lors de la collecte de 150 tiges de roseaux, 2 mâles et 2 femelles subadultes ont été trouvés en hibernation. De même, 17 tiges examinées de Typha, ont fourni une femelle subadulte. Les tentatives d'élever ces individus dans le laboratoire ont échoué.

2. Identification

L'espèce peut facilement être identifiée par l'emplacement des yeux latéraux. Toutes les espèces du genre Tetragnatha chez nous, sauf T. striata, ont les yeux latéraux plus rapprochés que les yeux médians, également dans les stades juvéniles. Chez T. striata, les yeux latéraux sont nettement plus éloignés l'un de l'autre, de façon même plus pronocée qu'entre les yeux médians (voir figures ci-dessous) (LOCKET & MILLIDGE 1953, WIEHLE 1963). L'espèce est en plus caractérisée par un coloris brun mimétique.

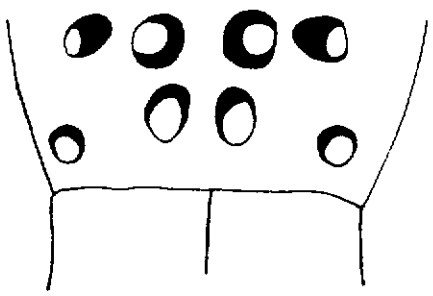

Tetragnatha striata

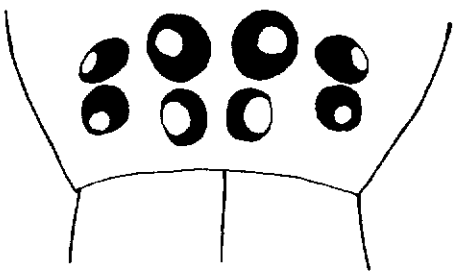

Tetragnatha spec.
(sauf striata)

3. Phénologie

Les adultes sont signalés de mai jusqu'en août (LOCKET & MILLIDGE 1953). WIEHLE (1963) mentionne deux périodes de reproduction : de la fin de mai jusqu'au début de juillet et à partir du mois d'août. Les jeunes du 2ème couvain hivernent alors.

4. Distribution géographique

Toute l'Europe (WIEHLE, 1963).

5. Ecologie

Selon WIEHLE (1963) et LOCKET & MILLIDGE (1951) le milieu préféré est très limité : roselières et marais étendus, à l'approche de l'eau. La localité de capture au Blankaart est donc bien typique. Puisque ces roselières connaissent un processus de rudéralisation causé par l'abaissement du niveau du plan d'eau, la rareté de T.striata peut eventuellement être expliquée. Dans les zones moins humides et plus rudéralisées du Blankaart, l'espèce est probablement remplacée par T.montana, qui y est plus au moins communne. En effet, T.striata est seulement trouvée dans les zones très étroites les plus humides au bord de l'étang. Cette dernière constatation est importante; elle confirme l'étude de PÜHRINGER (1975), qui a examiné l'aranéofaune dans une roselière le long d'une coupe allant des plantes malingres sur les rives sèches vers les hauts roseaux abondamment fleuris dans l'eau. Pas moins de 44 adultes et 29 juvéniles furent collectés près de l'eau, alors que sur les marges de la roselière on ne trouva aucun individu et un seul juvénile dans la zone de transition. Qui plus est, les densités apparaissaient comme légèrement supérieures lorsque la structure de la végétation n'était pas trop dense.

Les cocons (d'une couleur bleuâtre; environ 14 mm diamètre) sont déposés sur une feuille de roseau. PÜHRINGER (1979) a observé qu'ils sont souvent parasités par le diptère Siphonella oscinina FALL. (Chloropidae). Dans 11 cocons TOFT (1979) a trouvé une moyenne de 71,6 (+ 15,6) oeufs, alors que WIEHLE (1963) mentionne environ 30 oeufs. Toujours d'après WIEHLE, l'espèce peut très rapidement coloniser une formation nouvelle de roselières. Une telle adaptation écologique est encore plus remarquable, étant donné que l'espèce n'a jamais été recoltée chez nous plus tôt.

Une observation extraordinaire vient de VON BOCHMANN (1941) qui a capturé une femelle le 10 juin dans les dunes littorales de Hohwacht (RFA, près de la mer Baltique). Si cette détermination est correcte (car VON BOCHMANN (p.58) cite T.striata comme étant une espèce des broussailles et WIEHLE (1963), à son tour, n'a pas remarqué cette trouvaille), T.striata peut être considéré comme une espèce "diplosténoïque" (DUFFEY 1968), tout comme des espèces telles que Tibellus maritimus, Thanatus striatus et Clubiona juvenis qui eux-aussi n'habitent que des milieux marécageux ou des dunes littorales sèches. Probablement l'humidité de l'air est suffisamment élevée et constante dans les dunes maritimes pour permettre l'apparition de ces espèces.

SAMENVATTING

In het rietmoeras van het natuurreservaat 'De Blankaart' (Woumen, West-Vlaanderen) werden in 1985 en 1988 in totaal 6 onvolwassen individuen (4 ww, 2 mm) van Tetragnatha striata overwinterend aangetroffen in rietpluimen of tussen bladscheden van Grote lisdodde. De soort is zeer eenvoudig te herkennen aan de stand van de laterale ogen en de typische bruine schutkleur. Het is een echte rietsoort die in gans Europa voorkomt, doch beperkt blijkt tot uitgestrekte moerassen met open water. In de Blankaart werd de soort alleen aangetroffen in de smalle strook met dense rietgroei die het open water afzoomt, terwijl in het overige, door verdroging geruderaliseerde riet, alleen Tetragnatha montana werd vastgesteld. Deze micro-habitat voorkeur is in overeenstemming met literatuurgegevens. Eénmaal zou de soort echter ook zijn aangetroffen in helmduin aan de Duits-Baltische kust waar mogelijk vergelijkbare ecologische condities heersen.

REFERENCES

DUFFEY, E. (1968). An ecological analysis of the spider fauna of sand-dunes. J. Anim. Ecol. 37 : 641-674.

LOCKET, G.H. & A.F. MILLIDGE (1953). British Spiders 2, Ray Society, London, 1-449.

PÜHRINGER, G. (1975). Zur Faunistik und Populationsdynamik der Schilfspinnen des Neusiedler Sees. Sitzungsberichte d. mathem.-naturw. Kl., Abt.1, 184. Band 8bis, 10.Heft : 379-419.

PÜHRINGER, G. (1979). Produktionsbiologie der Schilfspinnen des Neusiedler Sees. Zool.Jb.Syst. 106, 500-528.

TOFT, S. (1979). Life histories of eight Danish wetland spiders. Ent. Meddr. 47 : 22-32.

VON BOCHMANN, G. (1941). Die Spinnenfauna der Strandhaferdünen an den deutschen Küsten. Kieler Meeresforschung 4, 38-69.

WIEHLE, H. (1963). Spinnentiere oder Arachnoidea (Araneae). XII. Tetragnathidae. Die Tierwelt Deutschlands 49.Teil, Gustav Fischer Verlag Jena, 76 pp.

SPINNEN VAN DE HOBOKENSE POLDER (HOBOKEN-ANTWERPEN).

Vanuytven Herman
Van Asschestraat 83
2220 Wommelgem

INLEIDING

De geschiedenis van de Hobokense Polder loopt terug tot in de Middeleeuwen toen het gebied ontstond door afzetting van slib en zand in een binnenbocht van de Schelde. Hierdoor ontstonden slikken en schorren. In de 13de eeuw werden de eerste delen van dijken voorzien. Later werd het gehele gebied door een grote dijk afgesloten van de Schelde. Nog tot in het begin van de 20ste eeuw overstroomde het gebied af en toe met het brakke water van de rivier.

De eerste industriële vestigingen hadden plaats op het einde van vorige eeuw. Maar het is vooral in de naoorlogse periode dat het verval van de polder in versneld tempo plaats had, voornamelijk door het storten van allerlei afval. Uiteindelijk werd zowat de gehele polder onder een metersdikke laag bedolven. Wateranalyse toonde aan dat de bodem sterk verontreinigd is met zware metalen, PCB's en andere zeer toxische stoffen (D'Hondt, 1985). Op een gedeelte van het gebied is ondertussen een woonwijk gebouwd. De andere delen, zo'n 200 ha, groeien stilaan opnieuw uit tot een waardevol landschap met o.a. een aantal zeer interessante plassen. Maar ook deze delen worden in hun bestaan bedreigd.

Er wordt reeds zeer lang wetenschappelijk onderzoek verricht in de Hobokense Polder. Voor zover ons bekend is dit echter het eerste araneologisch onderzoek dat er plaats had.

METHODE

Er werd vrijwel enkel bemonsterd d.m.v. handvangsten en in mindere mate m.b.v. een sleepnet. Tweemaal werden bodemvallen geplaatst, namelijk in de periodes van 01.03.1987 tot 04.04.1987 en 12.08.1987 tot 28.08.1987. Enkele malen werd ook van de gelegenheid gebruik gemaakt om maaisel van de beheerswerken uitgevoerd door de plaatselijke natuurvereniging (Werkgroep Hobokense Polder vzw.) uit te zeven.

Het onderzoek liep van 02.03.1985 tot 20.09.1987, maar had voor het grootste deel in 1987 plaats.

BESPREKING

In het totaal werden 95 soorten genoteerd. Het dient echter opgemerkt dat het gebied vrij onvolledig onderzocht werd. Om een duidelijker beeld

van de spinnenfauna te verkrijgen is een uitgebreide bemonstering met bodemvallen noodzakelijk. Dit is echter enkel verantwoord op de drogere gedeelten van het gebied aangezien de vochtige een zeer grote populatie amfibieën herbergt, wat in de bemonstering met bodemvallen van 12.08.1987 tot 26.08.1987 tot uiting kwam in een groter aantal gevangen salamanders dan spinnen en dit ondanks het gebruik van roosters op de vallen.

Enkele interessante soorten werden genoteerd waarvan we er hier twee kort bespreken.

Theridion pyrenaeum Denis, 1944

1 wijfje op 31.05.1987 en 1 mannetje op 06.06.1987.

Deze soort werd voor het eerst in België aangetroffen op de linker Scheldeoever, ongeveer 10 km meer stroomafwaarts (Vanuytven, 1987). Daar werd de soort aangetroffen onder de stenen die gebruikt worden om de oever te verstevigen. Op de Scheldeoever ter hoogte van Hoboken, dat op de rechteroever gelegen is, komt de soort niet voor omdat hier het waterpijl van de rivier soms tot boven het niveau van de stenen komt. De vindplaats in de polder is ongeveer 500 meter van de oever gelegen. Ook hier werd de soort onder stenen aangetroffen.

Pardosa agrestis (Westring, 1861)

2 mannetjes op 31.05.1987 en 1 wijfje op 20.09.1987.

Alderweireldt (1985) geeft 5 vindplaatsen voor de soort aan. Bosmans en Pollet (1986) vermelden eveneens de soort. Drie van de vindplaatsen situeren zich in West-Vlaanderen, één in Oost-Vlaanderen en één in Limburg. De vondst in de Hobokense Polder had plaats in een droog gedeelte met een lage begroeiing, in het noordelijk deel van de polder.

REFERENTIES

Alderweireldt, M., 1985. Verspreiding en oecologie van de Belgische Lycosidae (Araneae). Verhandeling R.U.G., 196 pp.

Bosmans, R. & Pollet, M., 1986. Spinnen (Araneae) en hooiwagens (Opiliones) van een bos en een spoorwegberm te Veldegem (West-Vlaanderen). Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver., 2: 7-17.

D'Hondt, J., 1985. De Hobekense Polder, vroeger, nu en straks. Werkgroep Hobokense Polder, Hoboken.

Vanuytven, H., 1987. Een nieuwe soort voor de Belgische fauna op de Antwerpse Linker-Oever. Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver., 4: 23-24.

Tabel : Spinnen gevonden in de Hobokense Polder tijdens 1985 - 1987

Dictynidae

Dictyna latens (FABRICIUS, 1775)
Dictyna uncinata THORELL, 1856

Gnaphosidae

Micaria pulicaria (SUNDEVALL, 1831)

Clubionidae

Cheiracanthium erraticum (WALCKENAER, 1802)
Clubiona lutescens WESTRING, 1851
Clubiona pallidula (CLERCK, 1757)
Clubiona phragmitis C.L. KOCH, 1843
Clubiona reclusa O.P.-CAMBRIDGE, 1863
Clubiona subtilis L. KOCH, 1867
Phrurolithus festivus (C.L. KOCH, 1835)

Liocranidae

Agroeca brunnea (BLACKWALL, 1833)

Thomisidae

Xysticus cristatus (CLERCK, 1757)
Xysticus kochi THORELL, 1872
Xysticus ulmi (HAHN, 1832)

Philodromidae

Philodromus aureolus (CLERCK, 1757)
Philodromus cespitum (WALCKENAER, 1802)
Thanatus striatus C.L. KOCH, 1845
Tibellus oblongus (WALCKENAER, 1802)

Salticidae

Heliophanus cupreus (HAHN, 1832)
Salticus scenicus (CLERCK, 1757)
Synageles venator (LUCAS, 1836)

Lycosidae

Alopecosa pulverulenta (CLERCK, 1757)
Arctosa leopardus (SUNDEVALL, 1833)
Pardosa agrestis (WESTRING, 1861)
Pardosa amentata (CLERCK, 1757)

Pardosa nigriceps (THORELL, 1856)
Pardosa palustris (LINNAEUS, 1758)
Pardosa prativaga (L. KOCH, 1870)
Pardosa pullata (CLERCK, 1757)
Pirata hygrophilus THORELL, 1872
Pirata latitans (BLACKWALL, 1841)
Pirata piraticus (CLERCK, 1757)
Trochosa ruricola (DEGEER, 1778)
Trochosa terricola THORELL, 1856
Xerolycosa miniata (C.L. KOCH, 1834)

Pisauridae

Pisaura mirabilis (CLERCK, 1757)

Agelenidae

Agelena labyrinthica (CLERCK, 1757)
Tegenaria atrica C.L. KOCH, 1843

Mimetidae

Ero cambridgei KULCZYNSKI, 1911

Theridiidae

Achaearanea simulans (THORELL, 1875)
Anelosimus vittatus (C.L. KOCH, 1836)
Enoplognatha ovata (CLERCK, 1757)
Episinus angulatus (BLACKWALL, 1836)
Pholcomma gibbum (WESTRING, 1851)
Theridion bimaculatum (LINNAEUS, 1767)
Theridion pallens BLACKWALL, 1834
Theridion pictum (WALCKENAER, 1802)
Theridion pyrenaeum DENIS, 1944
Theridion varians HAHN, 1833

Tetragnathidae

Pachygnatha clercki SUNDEVALL, 1823
Pachygnatha degeeri SUNDEVALL, 1830
Tetragnatha extensa (LINNAEUS, 1758)
Tetragnatha montana SIMON, 1874

Metidae

Metellina mengei (BLACKWALL, 1869)
Metellina segmentata (CLERCK, 1757)

Araneidae

Araneus diadematus CLERCK, 1757
Araniella opistographa (KULCZYNSKI, 1905)
Cercidia prominens (WESTRING, 1851)
Larinioides cornutus (CLERCK, 1757)
Mangora acalypha (WALCKENAER, 1802)

Erigoninae

Dismodicus bifrons (BLACKWALL, 1841)
Erigone atra (BLACKWALL, 1841)
Erigone dentipalpis (WIDER, 1834)
Erigone vagans AUDOUIN, 1826
Gnathonarium dentatum (WIDER, 1834)
Gonatium rubens (BLACKWALL, 1833)
Gongylidium rufipes (SUNDEVALL, 1829)
Hypomma bituberculatum (WIDER, 1834)
Hypomma fulvum BOSENBERG, 1902
Lophomma punctatum (BLACKWALL, 1841)
Maso sundevalli (WESTRING, 1851)
Oedothorax gibbosus (BLACKWALL, 1841)
Oedothorax retusus (WESTRING, 1851)
Pelecopsis parallela (WIDER, 1834)
Savignya frontata (BLACKWALL, 1833)
Troxochrus scrabiculus (WESTRING, 1851)
Walckenaeria acuminata BLACKWALL, 1833
Walckenaeria antica (WIDER, 1834)
Walckenaeria cuspidata (BLACKWALL, 1833)
Walckenaeria unicornis O.P.-CAMBRIDGE, 1861

Linyphiinae

Bathyphantes approximatus (O.P.-CAMBRIDGE, 1871)
Bathyphantes gracilis (BLACKWALL, 1841)
Centromerus dilutus (O.P.-CAMBRIDGE, 1875)
Centromerus sylvaticus (BLACKWALL, 1841)
Diplostyla concolor (WIDER, 1834)
Lepthyphantes ericaeus (BLACKWALL, 1853)
Lepthyphantes flavipes (BLACKWALL, 1854)
Lepthyphantes pallidus (O.P.-CAMBRIDGE, 1871)
Lepthyphantes tenuis (BLACKWALL, 1852)
Linyphia (Neriene) emphana WALCKENAER, 1837
Linyphia triangularis (CLERCK, 1757)
Microneta viaria (BLACKWALL, 1841)
Porrhomma pygmaeum (BLACKWALL, 1834)
Tallusia experta (O.P.-CAMBRIDGE, 1871)
Stemonyphantes lineatus (LINNAEUS, 1758)

ENKELE VOOR DE BELGISCHE FAUNA ZELDZAME SPINNEN (ARANEAE).

Mark ALDERWEIRELDT
Laboratorium voor Ecologie der Dieren,
Zoögeografie en Natuurbehoud
K.L. Ledeganckstraat 35
B - 9000 GENT

Jan SEYS
Coupure 21b
B - 8000 BRUGGE

Bij een aantal verzamelcampagnes van de laatste jaren werden enkele spinnesoorten gevangen die in België nog maar weinig werden verzameld en die voor het faunistisch arachnologisch onderzoek van belang zijn. Het betreft volgende soorten :

FAM. SALTICIDAE

1. Sitticus caricis (WESTRING, 1861)

Limburg, Zolder, Bolderberg, 1 wijfje, 18.V.1986 (leg. M. POLLET), sleepvangst.

Een zeer zeldzame soort die enkel bekend is van de Kempen (Kalmthout, Retie, Turnhout en Genk) en van de kust (Knokke) (cfr. JANSSEN & BAERT, 1987).

2. Evarcha laetabunda (C.L. KOCH, 1848)

Limburg, Neerpelt, Hageven, 1 mannetje, 10.VI.1986, sleepvangst.

Een opvallend klein exemplaar van deze zeldzame Belgische springspin (met dank aan Dr. J. PROSZYNSKI voor de controle). Er zijn 10 vindplaatsen bekend, voornamelijk in de Ardennen, maar enkele ook in de Kempen (Kalmthout, Maasmechelen en Neerpelt) (JANSSEN & BAERT, 1987).

3. Synageles venator (LUCAS, 1836)

Oost-Vlaanderen, Drongen, Bourgoyen, 1 wijfje, 25.VI.1986,relatief droog hooiland, weidepaaltje, handvangst.

Deze soort is bekend van de provincies West-Vlaanderen, Antwerpen, Brabant en Limburg met in totaal ongeveer 23 vindplaatsen (cfr JANSSEN & BAERT, 1987). Ze ontbreekt dus blijkbaar in het zuiden van het land. De soort blijkt dus niet zo heel zeldzaam te zijn, maar werd nog nooit eerder in Oost-Vlaanderen gevangen.

4. Salticus zebraneus (C.L. KOCH, 1837)

West-Vlaanderen, Torhout, Wijnendale bos, 1 wijfje, 24.V.1987 (leg. M. POLLET).

Bekend van ongeveer 33 plaatsen in alle Belgische provincies behalve West-Vlaanderen, Namen en Luxemburg. Ze wordt dus hier voor het eerst uit West-Vlaanderen gemeld.

FAM. LYCOSIDAE

5. Pardosa proxima (C.L. KOCH, 1847)

Oost-Vlaanderen, Melle, Italiaans raaigrasakker, 1 mannetje, 07-21.V.1986, 2 mannetjes, 21-25.V.1986, 2 mannetjes, 04-18.VI.1986, bodemvallen.

West-Vlaanderen, Hoeke, 24.VI - 17.VII.1984, bodemval.

Zevende en achtste vindplaats voor ons land. Bekend van Knokke, Knokke Heist, Blankenberge, Viane, As (cfr. ALDERWEIRELDT, 1985) en Neerpelt (JANSSEN, 1987). Pardosa proxima is een meer zuidelijke soort die in België en Nederland de noordgrens van haar areaal bereikt. In Nederland is er slechts één waarneming van de provincie Zuid-Limburg (VAN HELSDINGEN, 1980). Vanaf Zuid-Frankrijk, in Spanje en vooral ook in Noord-Afrika is het dikwijls de meest algemene Lycosidae-soort.

FAM. HAHNIIDAE

6. Hahnia nava (BLACKWALL, 1841)

Oost-Vlaanderen, Melle, 1 mannetje, 23.IV - 07.V.1986, bodemval, akkerrand.

Negende Belgische waarneming. Bekend van de provincies Antwerpen, Namen, Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen (cfr. DE BLAUWE & BAERT, 1981) en Limburg (JANSSEN, 1987).

FAM. THERIDIIDAE

7. Enoplognatha tecta (KEYSERLING, 1884)

Oost-Vlaanderen, Drongen, Bourgoyen-Ossemeersen, 1 mannetje, 26.V.1986, in vochtig hooiland.

Dit zou, voor zover ons bekend is, de tweede gepubliceerde waarneming voor België moeten zijn. Deze soort werd door BOSMANS (1980) als nieuw voor de Belgische fauna gemeld van Geel, De Zegge (2 mannetjes, 29.V.1978). Deze vangst gebeurde in een gelijkaardig biotoop, namelijk een natte, onbegraasde weide.

FAM. LINYPHIIDAE

8. Erigone arctica (WHITE, 1852)

West-Vlaanderen, Hoeke, 1 mannetje, 24.VI.1984, kreek.

Antwerpen, Kalmthoutse heide, 1 wijfje, 13.V.1985.

Van deze en van de volgende soort zijn zeer weinig vindplaatsen bekend. Beide Erigone - soorten zijn in ons land verzameld in diverse schorregebieden. Binnenlandwaarnemingen zijn zeer schaars.

9. Erigone longipalpis (SUNDEVALL, 1830)

Oost-Vlaanderen, Melle, 1 wijfje, 21 - 25.V.1986, Italiaans raaigrasakker.

West-Vlaanderen, Hoeke, 2 mannetjes, 24.VI.1984.

Voor deze soort gelden dezelfde opmerkingen zoals gemaakt bij Erigone arctica. E. longipalpis was reeds gemeld van Melle na de vangst van één mannetje in de rand van een intensief begraasde weide (11-18.V.1982, BRUYNBROECK, 1986).

REFERENTIES

ALDERWEIRELDT, M., 1985. Verspreiding en Oecologie van de Belgische Lycosidae (Araneae). Licentiaatsverhandeling R.U. Gent, 198 pp.

BOSMANS, R., 1980. Araignées nouvelles pour la faune belge. Bull. Ann. Soc. r. belge Ent. 116 : 53.

BRUYNBROECK, V., 1986. Oecologisch onderzoek van de spinnenfauna (Araneae) van een intensief begraasde weide. Licentiaatsverhandeling R.U.G, 127 pp.

DE BLAUWE, R. & BAERT, L., 1981. Catalogue des araignées de Belgique. Agelenidae. Bull. Inst. r. Sci. nat. Belg. 53 (1) : 1 - 37.

JANSSEN, M., 1987. De spinnenfauna in het natuurreservaat "Het Hageven" te Neerpelt, Belgisch Limburg. Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver. 4 : 9 - 15.

JANSSEN, M. & BAERT, L., 1987. Catalogus van de Belgische spinnen. Deel IV. Salticidae. Studiedocumenten van het K.B.I.N., nr. 43 : 32 pp.

VAN HELSDINGEN, P., 1980. Novus catalogus Aranearum. Hucusque in Hollandia inventarum. Leiden, 145 pp..

RESUME

QUELQUES ARAIGNEES (ARANEAE) RARES POUR LA FAUNE BELGE

Quelques espèces rares pour la faune belge ont été capturées lors d'un certain nombre de campagnes de récoltes. Les espèces suivantes sont traitées : Sitticus caricis, Evarcha laetabunda, Synageles venator, Salticus zebraneus, Pardosa proxima, Hahnia nava, Enoplognatha tecta, Erigone arctica, Erigone longipalpis.

PSEUDOCARORITA THALERI (SAARISTO, 1971), NIEUW VOOR DE BELGISCHE FAUNA (ARANEAE : LINYPHIIDAE).

SEGERS Hendrik
Laboratorium voor Ecologie der dieren, Zoögeografie en Natuurbehoud, R.U.Gent
Ledeganckstraat 35
9000 Gent

BOSMANS Rob
Institut des Sciences de la Nature, Université des Sciences et de la Technologie Houari Boumedienne,
B.P. 39 El-Alia - Bab-Ezzouar
Algérie

Tijdens bodemvalbemonsteringen gedurende twee opeenvolgende jaren in twaalf verschillende bestandtypes in het Zoniënbos werden 5 MM en 1 WW van de soort Pseudocarorita thaleri (SAARISTO 1971) gevangen. Deze soort werd voordien nog niet in België aangetroffen.

De exemplaren werden gedurende de volgende bemonsteringsperiodes gevangen :

- 1 MM : 19 III - 3 IV 1986
- 1 MM : 16 IV - 30 IV 1986
- 1 MM : 24 II - 10 III 1987
- 2 MM : 10 III - 27 III 1987
- 1 WW : 27 III - 7 IV 1987

Dit wijst erop dat de soort in het voorjaar aktief is. Ook literatuurvermeldingen laten dit blijken. Thaler (1980) vermoedt dat de soort diplochroon is. Dit is echter uit onze gegevens niet af te leiden.

De meeste door ons gevangen exemplaren (3 MM, 1 WW) werden in een gemengd loofhoutbestand gevangen. Eén MM vingen we in een dichtbij gelegen oud beukenbestand, en een laatste werd in een ca. 2 km. verder gelegen oud eiken-beukenbestand aangetroffen. Alle localiteiten liggen op ± 100 m boven de zeespiegel en hebben een lemige bodemsamenstelling. De literatuurvermeldingen van vangsten van deze soort geven alle eenzelfde habitatpreferentie weer; slechts Puntscher (1979, in Thaler, 1980) vond Pseudocarorita thaleri in een afwijkend biotoop, namelijk in een dwergstruikheide in de Alpen. De soort werd door de verschillende auteurs (Saaristo, 1971, Albert, 1978, Thaler, l.c.,) aangetroffen op een hoogte van 500 tot 2190 m. Deze blijkbaar zeer zeldzame soort werd tot nu toe slechts gevangen in Oostenrijk (Innsbruck, Rinn, Stams, Obergurgl), Zwitzerland (Graubunden, Unterengadin, Ramoch) , West- en Oost Duitsland (Göttingen, Wetzlar, Zimmern, Tharandt) (Saaristo, l.c., Albert, 1978, Thaler, l.c., Puntscher, 1979 in Thaler, l.c., Wunderlich, 1980, Müller, 1983), en nu dus ook in België. De vindplaatsen worden weergegeven in figuur 1.

Pseudocarorita thaleri is te herkennen aan de hand van de geringe afmeting van de dieren (1.1-1.3 mm.) en de structuur van epigyne en palp. Figuur 2 geeft de bouw van de vulva, Figuur 3 en 4 geven respectievelijk de structuur van het paracymbium en van het embolusgedeelte van de palp weer. De tibia vertoont geen modificaties, het paracymbium vertoont slechts een medioventrale tand. De vrouwelijke epigyne heeft een brede, afgeronde , niet plooibare scapus.

De systematische plaats van de soort is niet zeker : Saaristo (l.c.) en Thaler (l.c.) plaatsten de soort onder voorbehoud in het genus Maro O.P.- CAMBRIDGE. Wunderlich (l.c.) creëerde een nieuw genus, namelijk Pseudocarorita, voor deze soort, na ze in een vorige publicatie (Wunderlich, 1972) verkeerdelijk als Carorita limnea te hebben vermeld.

SUMMARY

During an intensive sampling campaign in the Zoniën forest (Belgium) 5 males and 1 female of Pseudocarorita thaleri (SAARISTO 1971) were caught. This species had not been recorded from Belgium before.

RESUME

5 males et une femelle de Pseudocarorita thaleri (SAARISTO 1971) ont été capturés dans le fôrêt de Soignes. Cette espèce n'a pas encore été trouvé en Belgique.

BIBLIOGRAFIE

- ALBERT, R. 1978 : Eine für Deutschland neue Spinnenart im Hoch-Solling (Arachnida : Araneae : Linyphiidae) - Senck. Biol. 59 (1/2) : 123-124

- MÜLLER, H. 1983 : Zur Autökologie und Phänologie einiger fur den raum Hessen neuer Spinnenarten (Arachnida : Aranea : Dysderidae, Oonopidae, Araneidae, Linyphiidae, Theridiidae, Hahniidae, Liocranidae). - Beitr. Naturk. Wetterau. 3(2) : 131 - 148

- SAARISTO, M.I. 1971 : Revision of the genus Maro O.P.- CAMBRIDGE (Araneae, Linyphiidae) - Ann. Zool. Fennici 8 : 463-482

- THALER, K. 1980 : Über wenig bekannte Zwergspinnen ous den Alpen - VI. (Arachnida, Aranei, Erigonidae) - Rev. Susse Zool 87 (2) : 579-603

- WUNDERLICH, J. 1972 : Zur Spinnenfauna Deutschlands, XII. Neue und seltene Arten der Linyphiidae und einige Bemerkungen zur Synonymie (Arachnida: Araneae). - Senck. Biol. 53 (3:4) : 291 - 306

- WUNDERLICH, J. 1980 : Drei neue Linyphiidae- Genera aus Europa - Senck. Biol. 61(1:2) : 119 - 125

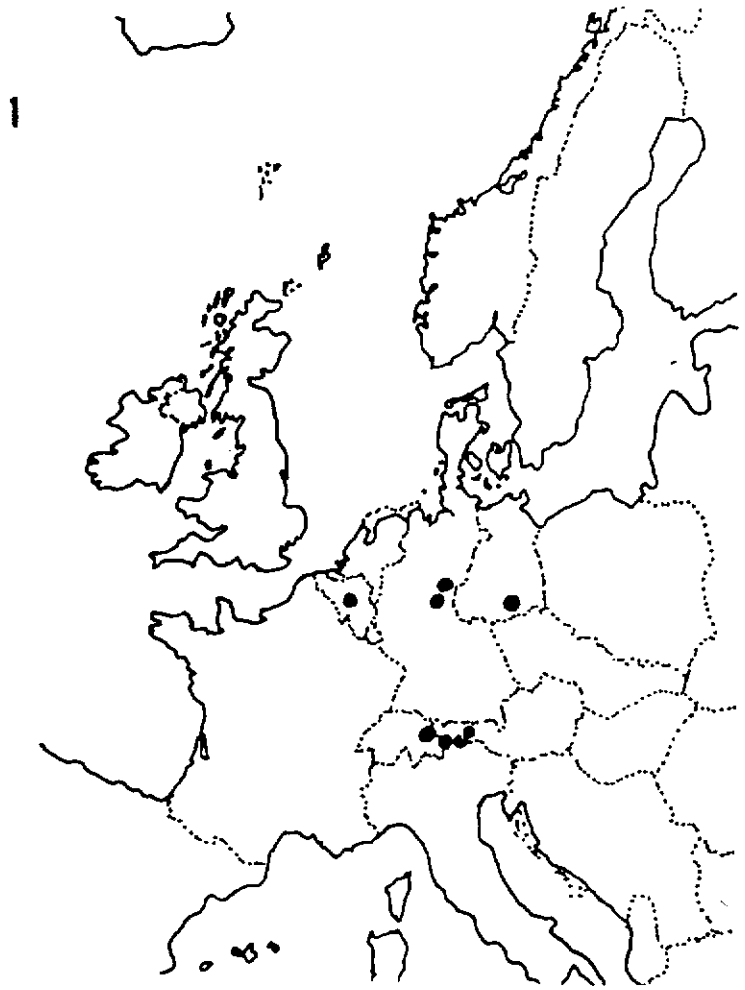

Figuur 1 : Verspreiding van Pseudocarorita thaleri (SAARISTO 1971) in Europa.

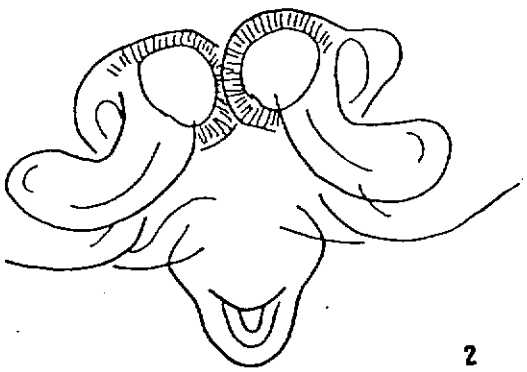

2

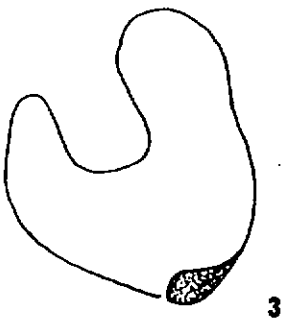

3

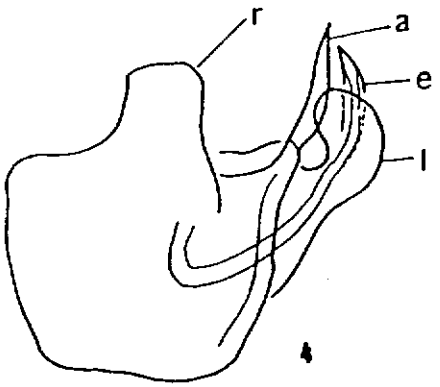

4

Figuur 2 : Vulva
Figuur 3 : Paracymbium
Figuur 4 : embolusdeel van Pseudocarorita thaleri
(r : radix, l : lamella, a : terminale apophyse, e : embolus)

NIGMA WALCKENAERI (ROEWER, 1951), OBSERVEE DANS SON MILIEU NATUREL.

J.F. HERMANNS
rue de Liège 29
B-4800 VERVIERS

Une population de Nigma walckenaeri (Roewer, 1951), syn. Heterodictyna walckenaeri Roewer, 1951; Dictyna viridissima (Walckenaer, 1802), a été observée entre septembre 1986 et janvier 1988. Le biotope est un lierre (Hedera helix L.), exposé au Sud, situé sur un quai de la Vesdre à Verviers centre-ville.

1) TOILES: L'architecture la plus fréquemment observée est celle d'une construction en forme d'auvent, amarré dans la concavité d'une feuille de lierre, et sous lequel s'abrite l'araignée. La densité de la texture de cet auvent peut être renforcée jusqu'à le rendre pratiquement opaque. Le même type de toile en auvent est fabriqué pour protéger le cocon ovigère. Cet auvent sert aussi de piège pour les mouches qui viennent s'y poser, de même que le réseau de fils de capture que l'araignée dispose sur toute la surface supérieure de la feuille. Il est remarquable de constater que l'araignée est capable d'adapter l'architecture de sa toile à l'organe végétal qu'elle utilise comme support. En octobre, lorsque le lierre est en fleurs, l'araignée dispose un réseau de fils de capture à la surface de l'ombelle et elle se tient au repos et à l'affût au centre de l'inflorescence. La technique photographique permet de distinguer aisément les fils du cribellum, qui sont épais, bleutés et onduleux, et les fils des filières, qui sont fins, blancs et rectilignes.

2) REPRODUCTION: La cohabitation du mâle et de la femelle, ainsi que l'accouplement, peuvent être observés d'octobre à janvier. Le mécanisme de l'accouplement résulte d'une véritable sujétion du mâle par la femelle. La femelle maintient les tiges des chélicères du mâle entre ses propres chélicères. Ensuite elle fléchit l'abdomen d'une manière telle que les bulbes entrent au contact de l'épigyne. Les oeufs sont pondus peu après l'accouplement et le cocon ovigère peut être déposé sur une feuille de lierre, protégé par une toile. Les oeufs sont de couleur rosâtre. L'araignée femelle peut être trouvée pendant un temps à proximité de ses oeufs, mais elle n'y demeure pas jusqu'à l'éclosion qui a lieu quelques mois plus tard. Ceci diffère du comportement de N. flavescens qui surveille ses oeufs depuis la ponte jusqu'à l'éclosion.

3) CYCLE VITAL: Nigma walckenaeri passe l'hiver, puisque des subadultes sont observés au printemps, alors que les juvéniles n'apparaissent sur les feuilles de lierre qu'à partir de juin ou juillet. Une autre évidence de ce décalage entre les générations est observée en septembre et octobre, où ont lieu les

premiers accouplements, lorsque des juvéniles sont simultanément observés. Pendant les mois de décembre à février, bon nombre d'araignées adultes meurent sur leurs toiles. Le cycle vital de N. walckenaeri serait donc le suivant: éclosion et apparition des juvéniles en été, passage du premier hiver, sub-adultes au printemps suivant, accouplement et ponte en automne et en hiver et mort après la ponte au cours de ce deuxième hiver.

- - - - - - - - - - -

SAMENVATTING

Een populatie van N. walckenaeri werd, op een klimop aan de oever van de Vesder te Verviers, gedurende twee achtereenvolgende jaren geobserveerd.

1) Webben: twee verschillende patronen werden op de bladeren of op de bloemen van de klimop gesponnen.

2) Reproduktie: de paartijd en de copulatie werden in oktober en januari geobserveerd. Het eipakketje wordt na de paring op verborgen plekjes afgezet.

3) Levenscyclus: spinnetjes verschijnen in mei en juni. Zij overleven de winter en worden volwassen vanaf april van het volgend jaar. Na de paring en de ei-afzetting sterven talrijke spinnen op hun web in december, januari en februari.

RAPPORT DE L'EXCURSION D'ARABEL DU 20 JUIN 1987.

J. COLLARD, rue de Bellaire 8, B-4870 THEUX
J.F. HERMANNS, rue de Liege, B-4800 VERVIERS
A. RADERMECKER, Hochstrasse 87, B-4700 EUPEN
J. MAQUINAY, rue Regnier 4, B-4860 PEPINSTER

1) Haldes calaminaires de Rocheux-Theux

GNAPHOSIDAE
- Drassodes lapidosus
- Drassodes cupreus
- Drassodes pubescens
- Haplodrassus silvestris
- Micaria sp (subadulte).

CLUBIONIDAE
- Clubiona stagnatilis
- Clubiona pallidula
- Clubiona compta
- Clubiona diversa

THOMISIDAE
- Xysticus cristatus
- Xysticus erraticus
- Xysticus bifasciatus

SALTICIDAE
- Heliophanus flavipes
- Euophrys frontalis

LYCOSIDAE
- Pardosa pullata
- Alopecosa sp (subadultes)
- Aulonia albimana

PISAURIDIAE
- Pisaura mirabilis

AGELENIDAE
- Tegenaria picta
- Coelotes terrestris

THERIDIIDAE
- Steatoda phalerata
- Anelosimus vittatus
- Theridion varians
- Theridion mystaceum
- Theridion bimaculatum
- Enoplognatha thoracica

ARANEIDAE
- Agalenatea redii

LINIPHIIDAE
- Ceratinella brevis
- Walckenaeria atrotibialis
- Dismodicus bifrons
- Gonatium rubens
- Pocadicnemis pumila
- Pocadicnemis juncea
- Satilatlas britteni
- Meioneta saxatilis
- Stemonyphantes lineatus
- Lepthyphantes tenuis
- Lepthyphantes mengei

2) Thier du Gibut a Theux

DICTYNIDAE
Dictyna uncinata

CLUBIONIDAE
Clubiona neglecta

SALTICIDAE
Heliophanus cupreus
Evarcha falcata
Euophrys frontalis

LYCOSIDAE
Pardosa pullata
Pardosa amentata
Pardosa nigriceps
Alopecosa pulverulenta
Alopecosa cuneata
Trochosa sp
(subadultes)
Pirata latitans

PISAURIDAE
Pisaura mirabilis

AGELENIDAE
Agelena labyrinthica
Tegenaria picta

THERIDIIDAE
Anelosimus vittatus
Theridion varians

TETRAGNATHIDAE
Pachygnatha degeeri

LINIPHIIDAE
Dismodicus bifrons
Trichoncus hackmani
Stemonyphantes lineatus
Lepthyphantes mengei
Lepthyphantes ericaeus

Participants a l'excursion

L. BAERT, PH. CARPENTIER, J. COLLARD, J.F. HERMANNS, J. JACOBS, M. JANSSENS, R. JOCQUE, R. KEKENBOSCH, J.P. MAELFAIT, J. MAQUINAY, A. RADERMECKER, M. RANSY,T. ROSKAMS, L. SCEVENELS, M. SEGERS, J. VANROIE, M. VANUYTVEN, D. WIJNANTS.

VERSLAG VAN DE ARABEL-SPINED EXCURSIE VAN 24.V.1986 NAAR DE "LANDSCHOTSE HEIDE" (NEDERLAND), DE "KORHAAN" EN DE "LIEREMAN" (BELGIE).

R. BOSMANS
Ooievaarstraat 48
B-9000 Gent

Op vierentwintig mei 1986 greep de tweejaarlijkse gezamenlijke excursie plaats van de Nederlandse en Belgische arachnologen. Voor de Belgische deelnemers van de excursie kreeg ik lijsten toegestuurd van Marc Alderweireldt (Gent), Jan Bosselaers (Beerse), Robert Bosmans (Algiers), Jos Jacobs (Hasselt) en David Wijnants (Oud-Turnhout). Voor de Nederlandse deelnemers van de excursie voegde zich daar nog de lijst bij van Christa Deeleman (Ossendrecht).

Voor de middag werd een bezoek gebracht aan het Nederlandse staatsnatuurreservaat "De Landschotse Heide". Dit zeer uitgestrekte terrein bestaat vooral uit laaggelegen, uitgeveende vochtige heide. Uiteraard werden de meeste spinnen in dergelijke biotopen verzameld. Opmerkelijke vangsten hier zijn Hypselistes jacksoni, Kaestneria pullata en Bathyphantes setiger. Slechts enkele zandruggen, waarop dan wandel- en fietspaden liggen doorkruisen het gebied, en hier bevinden zich ook enkele schaarse eiken en dennen. De Araneiden, Theridiiden en Philodromiden die op de lijst voorkomen werden vooral hier verzameld.

Na de middag bleef in feite maar weinig tijd over, en werd eerst het privaat reservaat van de vereniging "De Wielewaal" bezocht. Dit relatief klein gebied bestaat vooral uit droge heide die licht afhelt naar een nabijgelegen beek, en een tweetal kunstmatig gegraven plasjes. Nadien kwam dan nog het gemeentelijk reservaat "De Liereman" aan de beurt. Dit bestaat opnieuw uit vochtige heide; waarin plaatselijk erg veel opslag van berk en den optreedt. Door het late uur van aankomst aan dit reservaat is de hieronder volgende soortenlijst echter relatief onvolledig dan die van de twee andere gebieden.

1. Soortenlijst "De Korhaan" (gemeente Arendonk, U.T.M.-hok FS48).

	RB	JB	MA	JJ	CD	DW
Segestria senoculata		/2				
Dictyna arundinacea	2/					x
Lathys humilis				/1		
Nigma flavescens		/1				
Cheiracanthium erraticum						x
Clubiona frutetorum					1/1	
Clubiona lutescens				1/		
Clubiona reclusa					1/	
Zora spinimana	1/1			1/1		
Dendryphantes rudis		/1				
Euophrys frontalis				1/		
Evarcha falcata						x
Marpissa muscosa	1/			1/1		
Oxyopes ramosus	1/	/1				x
Philodromus histrio						x
Tibellus oblongus				/1	2/	
Arctosa leopardus	/1					
Pardosa amentata	/2		/1			
Pardosa nigriceps	2/		/1			
Pardosa pullata	/1					
Pirata hygrophilus	2/2		1/			
Pisaura mirabilis		/1				
Tegenaria picta	/1					
Theridion bimaculatum	1/					
Theridion pallens		/3		/1		
Theridion pictum						x
Theridion simile	1/	1/2	/1	/1		x
Theridion sisyphium	1/1	1/				x
Theridion tinctum				/1		
Agalenatea redii	/1					x
Araniella cucurbitina	1/			1/1		
Araneus quadratus						x
Cercida prominens	1 juv.					
Cyclosa conica						x
Larinioides cornutus						x
Mangora acalypha	/3	/1	/2	/1	/2	x
Metellina mengei						x
Tetragnatha obtusa				/1		
Cnephalocotes obscurus				1/		
Dismodicus bifrons		/1		/1		
Oedothorax fuscus	/1					
Oedothorax gibbosus	/1					
Peponocranium ludicrum				1/		
Pocadicnemis pumila	1/1			2/	/2	
Lepthyphantes ericaeus	/1					
Lepthyphantes mengei	/1			/1		
Linyphia clathrata	/1		/1			
Meioneta saxatilis	1/					
Microlinyphia pusilla	/1		/1			

2. Soortenlijst "De Liereman" (gemeente Oud Turnhout, U.T.M.-hok FS48)

	RB	JB	MA	JJ	CD	DW
Segestria senoculata				1/		
Dictyna arundinacea		/1				x
Dictyna uncinata	1/					
Lathys humilis		/1				
Clubiona subtilis		1/		1/		
Clubiona trivialis		/3				
Zora spinimana				/1		
Xysticus cristatus		1/				
Philodromus histrio		/1				x
Thanatus striatus			/1			
Tibellus maritimus			/1			
Tibellus oblongus				/1		
Neon reticulatus		/1				
Oxyopes ramosus		1/	1/			
Arctosa leopardus	/1					
Hygrolycosa rubrofasciata	/3		1/1			
Pardosa amentata			/1			
Pardosa nigriceps	1/	1/		3/1		
Pardosa pullata	1/		/1			
Pirata hygrophilus	2/		7/3			
Pirata tenuitarsis	1/		/1			
Pirata uliginosus		2/	1/3		1/1	
Dolomedes fimbriatus						x
Pisaura mirabilis	1/					
Achaearanea lunata	/1					
Theridion simile		/1				x
Theridion tinctum	/1	/1				
Pachygnatha listeri	1/					
Tetragnatha extensa	2/2					
Metellina mengei	1/2					
Metellina segmentata				/1		
Araniella cucurbitina		/1				
Araniella opisthographa	1/					
Araneus diadematus		juv.				
Araneus quadratus						x
Atea sturmi		1/3				
Larinioides patagiatus		4/2				
Mangora acalypha						x
Neoscona adianta						x
Zilla dioida				/1		
Gongylidium rufipes	/1					
Erigona atra	/1					
Micragus herbigradus	/1					
Walckenaeria antica					/1	
Bathyphantes nigrinus	1/					
Lepthyphantes ericaeus				/1		
Lepthyphantes flavipes	/1					
Lepthyphantes mengei		/1				
Lepthyphantes zimmermanni	2/					
Linyphia clathrata	/1					
Linyphia montana	/2					
Linyphia peltata	/1					
Microneta viaria	/1					
Saaristoa abnormis	/1					

3. Soortenlijst "De Landschotse Heide", Nederland.

	RB	JB	MA	JJ
Dictyna arundinacea	2/6	/2	3/6	2/2
Nigma flavescens				2/2
Drassodes cupreus			1/	
Clubiona frutetorum		2/		
Clubiona stagnatilis			1/1	
Clubiona trivialis		3/		
Phrurolithus festivus			1/	
Zora spinimana	/2			/1
Xysticus cristatus		2/	1/	/1
Philodromus aureolus		1/		
Philodromus cespitum		/1		
Philodromus histrio		1/3		
Tibellus oblongus				/2
Evarcha falcata		/1		
Salticus angulatus				1/
Pardosa nigriceps	2/1	4/	/2	/1
Pardosa pullata	1/2		/3	
Pirata hygrophilus	1/			
Pirata piraticus	1/			
Pirata tenuitarsis	1/3		2/3	
Anelosimus vittatus	1/			1/1
Dipoena tristis	1/			
Episinus angulatus		1 juv.		
Robertus lividus	/1			
Theridion bimaculatum	1/	4/		1/
Theridion simile	/2	1/1	1/4	3/
Theridion tinctum		1/1		
Theridion varians	/2	1/		1/
Pachygnatha listeri	1/			
Tetragnatha extensa	1/3	2/	1/	
Tetragnatha montana			1/1	
Metellina mengei		/1	/2	
Araniella cucurbitina		2/2		
Araniella opisthographa		3/1		
Atea sturmi				1/
Gibbaranea gibbosa				/2
Hypsosinga pygmaea				/1
Hypsosinga sanguinea	1/	1/		
Larinoides patagiatus	1/2	4/2	2/1	
Mangora acalypha	/1		1/3	
Dismodicus bifrons				/1
Entelecara acuminata	/1		/1	
Erigone vagans	/1			
Hypselistes jacksoni	/1		/1	
Peponocranium ludicrum	/1	/3		1/2
Pocadicnemis pumila	/3	1/	2/	2/3
Walckenaeria kochi	/1			
Bathyphantes gracilis		/1		
Bathyphantes setiger	/1			
Kaestneria pullata	3/2			
Lepthyphantes ericaeus	/1			
Lepthyphantes mengei	2/1	1/1	/2	

Meioneta beata				/1
Meioneta rurestris				1/
Microlinyphia pusilla	/3		/4	
Stemonyphantes lineatus	/1	1	juv.	
Taranucnus setosus	1	juv.		

DE SPINNENFAUNA VAN DE KALKENSE MEERSEN - EEN BEPERKTE SURVEY IN FUNKTIE VAN HET BODEMGEBRUIK.

Kris DECLEER
Laboratorium voor Ecologie der Dieren,
Zoögeografie en Natuurbehoud
K.L. Ledeganckstraat 35
9000 GENT

1. Het studiegebied

De Kalkense Meersen beslaan ongeveer 450 ha en zijn gelegen in de alluviale vlakte van de Schelde, ongeveer 15 km ten oosten van de stad Gent (UTM : ES65). Het is een laaggelegen gebied (4 à 5 m boven de zeespiegel), doorsneden met oude Scheldemeanders, eertijds vrijwel uitsluitend samengesteld uit natte, bloemrijke hooilanden. Door de verbeterde waterhuishouding is de intensieve landbouw er sinds 1978 sterk toegenomen. Aan de rand van het meersengebied ligt nog een restant van een pleistoceen rivierduin (7 m hoog) en een klein, met moerasbos dichtgegroeid laagveengebied (Heisbroek).

2. Bemonstering

In het kader van een biologische inventarisatie en ecologische evaluatie van het gebied (VAN DAMME & VAN BRUSSEL, 1985) was in enkele van de grote landschapstypes telkens één glazen bodemval (diameter 9 cm) operatief van 29 april tot 3 juli 1984 (twee maal geledigd). In totaal werden 9 plaatsen bemonsterd :

1. Broekmeers, bemest hooiland met verarmde vegetatie (vnl. Engels raaigras).
2. Beschaduwde rand van een bemeste graasweide met vooral Fluitekruid en Witbol (hogere vegetatie dan het weiland zelf).
3. Populierenaanplant op een opgespoten oude schelde-arm met een ruige ondergroei van Brandnetel, Kleefkruid en wilgen.
4. Oude scheldebocht met ruigtevegetatie (o.a. Riet, Watermunt, Waterzuring, Brandnetel en Kleefkruid).
5. Langendonk, weinig bemest hooiland met rijke plantengroei (Calthion : o.a. Dotterbloem,Tweerijige zegge,Poelruit,Ruw beemdgras,Rietgras).
6. 'sHerenmeers, slootrand van weinig bemest hooiland met rijke plantengroei (Calthion).
7. idem.
8. Aard, zuidrand van pleistoceen rivierduin. Droge zandige bodem met vooral Zandzegge en Kruipend struisgras, omringd door dennenaanplant.
9. Heisbroek, mesotroof moerasbos op laagveenbodem met Kempische floraelementen zoals Pijpestrootje, Melkeppe en Wateraardbei. Verder veel wilg en Zwarte els, Hennegras en Dotterbloem.

Meer gedetailleerde botanische gegevens en een overzichtskaart van het studiegebied zijn te vinden in VAN DAMME & VAN BRUSSEL (1985).

3. Soortenlijst

In totaal werden 45 spinnesoorten aangetroffen, waaronder een viertal faunistisch interessante : Pirata tenuitarsis, Hypsosinga heri, Porrhomma microphthalmum en Savignya frontata. Het totaal aantal individuen bedraagt 820. De volledige soortenlijst is weergegeven in TABEL 1.
Door de beperkte bemonsteringsduur en het ontbreken van sleepvangsten is deze lijst ongetwijfeld zeer onvolledig. Met name de weinig abundante (vaak zeldzame) soorten, hadden tijdens dit extensieve onderzoek minder kans om te worden waargenomen. Verder ontbreken najaars- en winteraktieve alsook vegetatie- en struikbewonende soorten.

4. Bespreking in funktie van het grondgebruik

In het kader van de discussie over de bruikbaarheid van spinnen als biologische indikatoren (zie o.a. MAELFAIT & BAERT 1987) kunnen we met onze gegevenset onderzoeken of een beperkte survey reeds informatie kan bieden om de verschillende vormen van grondgebruik te karakteriseren en evalueren. Verschillende mogelijke verwerkingstechnieken staan ons hierbij ten dienste. Hier wordt enkel een eenvoudige 'Sorensen-cluster-analyse' ter illustratie besproken: in een clusterdiagram (zie FIGUUR 1) wordt de procentuele gelijkenis tussen de verschillende bemonsteringsplaatsen weergegeven op basis van de aan- of afwezigheid van de aangetroffen spinnesoorten. Hoe groter dus de overeenkomst in soortensamenstelling tussen 2 plaatsen, hoe hoger de Sorensen-index.

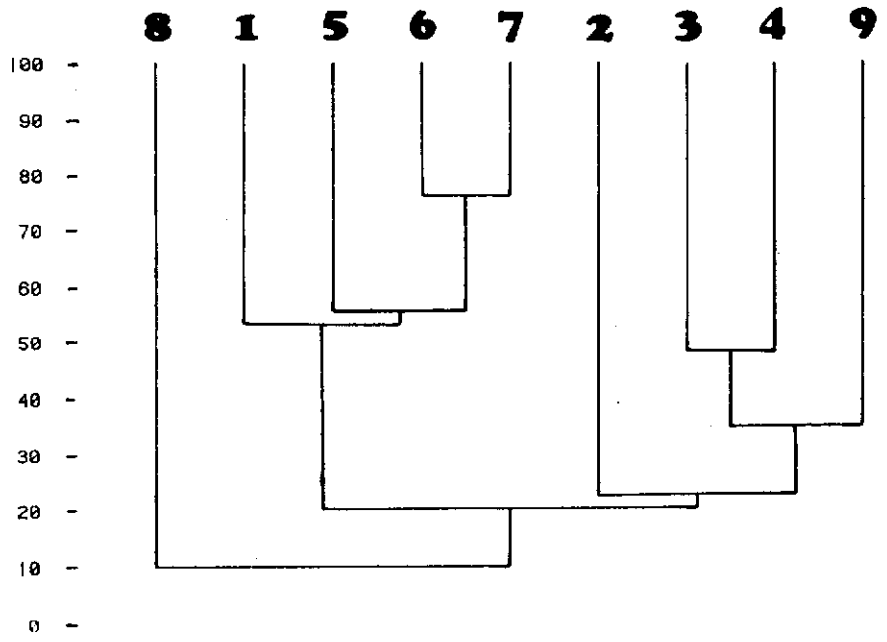

FIGUUR 1

SORENSEN-dendrogram van de 9 bemonsteringsplaatsen in de Kalkense Meersen op basis van hun soortensamenstelling.

TABEL 1

SOORTENLIJST ARANEAE KALKENSE MEERSEN 29/04/84 - 03/07/84

mm / ww	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Clubionidae									
Clubiona reclusa CAMBR.	-	-	-/1	-/1	-	-	-	-	1/1
Clubiona stagnatilis KULCZ.	-	-	-	-	-	-	-	-	-/2
Clubiona phragmitis C.K.	-	-	-	2/-	-	-	-	-	-
Clubiona lutescens WESTR.	-	-	-/1	-/2	-	-	-	-	-
Thomisidae									
Oxyptila praticola C.K.	-	-	-/3	-	-	-	-	-	-
Oxyptila simplex (CAMBR.)	-	1/-	-	-	-	-	-	-	-
Lycosidae									
Alopecosa pulverulenta (CL.)	-	-	-	-	1/-	-	-	-/3	-
Pardosa amentata (CL.)	2/32	-/17	5/13	8/38	2/7	1/3	1/1	-	5/11
Pardosa palustris (L.)	-/3	-	-	-	2/-	-/5	1/-	-	-
Pardosa pullata (CL.)	-	-	-	-	-	-	-	-/2	-
Pirata hygrophilus TH.	-	-	2/15	4/46	-	-	-	-	1/6
Pirata piraticus (CL.)	-	-	-	-/1	2/5	-/3	-/1	-	-
*Pirata tenuitarsis SIMON	-	-	-	-	-	-	-	-	-/2
Trochosa terricola TH.	-	-	-	-	-	-	-	-/2	-
Trochosa ruricola (DE GEER)	-	-/1	-	-	-	-	-	-	-
Pisauridae									
Pisaura mirabilis (CL.)	-	-	-	-	-	-	-	1/-	1/1
Agelenidae									
Antistea elegans (BLACKW.)	-	-	-	-	1/-	-	-	-	-
Mimetidae									
Ero furcata (VILLERS)	-	-	-/1	-	-	-	-	-	-
Theridiidae									
Euryopis flavomaculata (C.L.K.)	-	-	-/1	-	-	-	-	-	-
Robertus lividus (BLACKW.)	-	-	-/1	-/1	-	-	-	-	-
Tetragnathidae									
Pachygnatha clercki SUND.	-	-	-	-	-	-/2	-/1	-	-
Pachygnatha degeeri SUND.	-/1	-/5	-/1	-	-	-	-	1/5	-
Araneidae									
*Hypsosinga heri (HAHN)	-	-	-	-	-	-	-	-	-/1
Linyphiidae									
E r i g o n i n a e									
Ceratinella brevipes (WESTR.)	-	-	-/2	-/3	-/1	-	-/1	-	-
Cnephalocotes obscurus (BL.)	-	-	-	-	-	-	-	1/2	-
Diplocephalus picinus (BL.)	-	-/2	-/6	-	-	-/2	-	-	-/15
Erigone atra (BL.)	-/3	-	-	-	-/1	1/-	-	-	-
Gnathonarium dentatum (WIDER)	-	-	-	5/2	-	-	-	-	-
Gongylidium rufipes (SUND.)	-	-	1/-	-	-	-	-	-	-
Hypomma bituberculatum (WIDER)	-/1	-	-	-/1	-	-	-	-	-/1
Lophomma punctatum (BL.)	-	-	-	-	-	1/-	1/-	-	-
Micrargus herbigradus (BL.)	-	-/1	-/1	-	-	-	-	-	-
Oedothorax fuscus (BL.)	5/2	-	-	-	8/-	9/-	10/-	-	-
Oedothorax gibbosus (BL.)	-	-	-	-/2	-	-	-	-	-
Oedothorax retusus (WESTR.)	8/5	-	1/-	-/2	-	1/1	2/1	-	-
Oedothorax tuberosus (BL.)	-	-	-	-/11	-	-	-	-	-
Pocadicnemis juncea MIL.	-	-	-/1	-	-	-	-	-/1	-/1
*Savignya frontata (BL.)	-/1	-	-	-	-/2	-/3	-	-	-
Tiso vagans (BL.)	-	-	-	-	-	-	-	-/1	-
Troxochrus scabriculus (WESTR.)	-	1/-	-	-	-	-	-	-	-
Walckenaeria unicornis CAMBR.	-	-	-	1/-	-	-	-	-/1	-
Walckenaeria nudipalpis (WESTR.)	-	-	-	-	2/-	-	1/-	-	-
L i n y p h i i n a e									
Agyneta decora (CAMBR.)	-	-	-	-	-	-/1	1/-	-	-
Lepthyphantes ericaeus CAMBR.	-	-	-	-	-	-	-	-	-/1
*Porrhomma microphthalmum (CAMBR.)	-	-	-	-	-/1	-	-	-	-

* = faunistisch interessante ("zeldzame") soorten

* Het droge pleistocene landduin (8) is gekenmerkt door een aparte reeks van 9 soorten, waarvan geen enkele spectaculair te noemen is.

* De overige 'stations' zijn vochtiger en vallen uiteen in een reeks schaduwrijke (2-3-4-9) en schaduwarme plaatsen (graslanden : 1-5-6-7).

Schaduwrijk
** Het grootste aantal soorten (resp. 14 en 15) van alle landschapstypes vinden we in de ruigtevegetaties (populierenaanplant (3) en oude Schelde-arm (4)) met veel Pardosa amentata en Pirata hygrophilus. Soorten die uitsluitend hier zijn aangetroffen : Clubiona phragmitis, C.lutescens, Oxyptila praticola, Ero furcata, Euryopis flavomaculata, Robertus lividus, Gnathonarium dentatum, Oedothorax gibbosus/tuberosus, Gongylidium rufipes. Hoewel soortenrijk, ontbreken in onze staalname écht zeldzame soorten.

** Een aantal soorten uit 3 en 4 zijn gemeenschappelijk met het mesotroof moerasbos (9) waar echter ook interessante soorten als Pirata tenuitarsis en Hypsosinga heri voorkomen. Deze eerste is vooral uit de Kempen gesignaleerd (ALDERWEIRELDT 1985); Kalken is de meest westelijke vindplaats van het land. Markant is toch wel dat de vegetatie van het Heisbroek ook sterk Kempisch aandoet.
Hypsosinga heri is ondermeer gekend van het Zwin, de Maten, het Stamprooierbroek en het vlakbij ons studiegebied gelegen Donkmeer (RANSY & BAERT, 1987).

** In de beschaduwde randvegetatie van een bemeste graasweide (2) komen slechts 7 soorten voor die net iets meer affiniteit hebben met groep 3-4-9 dan met de hierna volgende graslanden (1-5-6-7). Alleen P.amentata en P.degeeri komen hier in redelijke aantallen voor.

Schaduwarm
** Het soortenrijkst zijn de weinig bemeste hooilanden (5-6-7) met interessante soorten als Savignya frontata en Porrhomma microphthalmum en andere typische vochtminners als Lophomma punctatum, Walckenaeria nudipalpis, Pirata piraticus en Pachygnatha clercki. In totaal werden hier 16 soorten (resp. 11-11-10 soorten) waargenomen.

** Het gedegenereerde hooiland (1) is met 8 soorten niet alleen botanisch, maar ook qua spinnenfauna een verarmde versie van de nog relatief representatieve Calthion-hooilanden. Opvallend is het talrijk voorkomen van Pardosa amentata.

5. Discussie

Ondanks de kleinschaligheid van het onderzoek bleek het mogelijk de diverse landschapseenheden met verschillend bodemgebruik van elkaar te onderscheiden op basis van hun spinnenfauna. De soortenrijkste biotopen blijken de ruigtevegetaties te zijn (zonder direkte menselijke invloed); het soortenarmst zijn de percelen onder intensieve landbouw (graasweide, bemeste hooiweide). De interessantste soorten werden aangetroffen in de botanisch meest waardevolle en zeldzame biotopen : mesotroof moerasbos

en Calthion-hooilanden. Slechts enkele soorten werden in redelijke aantallen gevangen : Pardosa amentata komt in de botanisch waardevolle graslanden duidelijk minder voor dan in de graslanden onder intensieve landbouw en de ruigtevegetaties; het omgekeerde geldt evenwel voor Pirata piraticus (cfr. TABEL 1). Pirata hygrophilus en Diplocephalus picinus hebben een voorkeur voor de beschaduwde plaatsen. Pachygnatha degeeri wordt in de Calthion-hooilanden vervangen door P.clercki. Deze spinnen zouden eventueel als indicatorsoort voor de heersende omgevingsfaktoren, en het eraan gekoppelde bodemgebruik kunnen worden beschouwd.

Hoewel het veralgemenen van hogervermelde conclusies met betrekking tot bodemgebruik en indikatorwaarde op basis van deze beperkte survey, tot voorzichtigheid noopt, en uitgebreider onderzoek altijd wenselijk blijft, vinden wij een bevestiging van de resultaten in de gelijktijdig geïnventariseerde loopkeverfauna van hetzelfde gebied (K. DESENDER in VAN DAMME & VAN BRUSSEL, 1985). Ook hier zijn de graslanden onder intensieve landbouw soortenarm en herbergen de Calthion-hooilanden de meeste "zeldzame" soorten (zie TABEL 2). Ook het mesotroof moerasbos en de oude scheldebocht met ruigtevegetatie scoren goed. De enige, en niet direkt verklaarbare, tegenstelling met de spinnengegevens vormt de populierenaanplant met slechts 4 loopkeversoorten. Is dit biotoop qua planten en loopkevers weinig interessant, van alle bemonsteringsplaatsen werden hier het hoogst aantal spinnesoorten waargenomen. Bij het bepalen van een natuurbehoudswaarde lijkt het daarom aangewezen niet enkel de vegetatie of één bepaalde groep ongewervelden in rekening te brengen. Wat de spinnenfauna betreft is voor dit doel vooral nog uitgebreid aanvullend onderzoek noodzakelijk omtrent zoögeografie en precieze habitateisen van de verschillende soorten. Over de faktoren die het voorkomen van een soort bepalen is nog heel weinig geweten zodat ook over de strikte indikatorwaarde die we aan spinnen kunnen toekennen het laatste woord nog lang niet is gezegd (cf. DUFFEY, 1986). Het is duidelijk dat een uitgebreide bio-monitoring betere perspektieven levert voor een adekwate evaluatie en onderlinge vergelijking van verschillende gebieden of plekken. Bij het uitvoeren van de meeste landschapsecologische korte termijn-studies ontbreekt hiervoor echter de tijd en men beperkt zich doorgaans tot vegetatie-onderzoek. Hier is nochtans aangetoond dat ook een minimale bemonstering van de bodemfauna reeds zinvolle en vooral aanvullende informatie kan leveren.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
SPINNEN									
aantal soorten	8	7	15	14	11	11	10	9	11
aantal "zeldzame" soorten	1	-	-	-	2	1	-	-	2
LOOPKEVERS									
aantal soorten	12	14	4	20	24	18		10	17
aantal "zeldzame" soorten	1	-	-	1	4	3		-	1

TABEL 2 : Aantal soorten en aantal "zeldzame" soorten spinnen en loopkevers per bemonsteringsplaats.

6. Referenties

ALDERWEIRELDT, M. (1985). Verspreiding en oecologie van de Belgische Lycosidae (Araneae). Licentiaatsverhandeling RUG, Gent : 1-196.

DUFFEY, E. (1986). Distribution patterns of arachnids in time and space and their ecological significance. Actas X Congr.Int.Aracnol. Jaca, Espana, II : 47-53.

MAELFAIT, J.P. & L. BAERT (1987). Het gebruik van spinnen bij ecologische indicatie. Nwsbr.Belg.Arachn.Ver. 6 : 24-27.

RANSY, M. & L. BAERT (1987). Catalogue des araignées de Belgique, 3ième partie. Les Araneidae. Documents de travail I.R.S.N.B. no.36: 1-41.

VAN DAMME, D. & D. VAN BRUSSEL (1985). De Kalkense Meersen. Biologische inventarisatie en ecologische evaluatie. BTK-rapport Lab. voor Systematiek en Morfologie, RUG Gent : 1-135.

7. Dankwoord

Met dank aan Mark Alderweireldt, Didier Van Brussel en Dirk Develter.

- - - - - - - - -

Résumé

L'ARANEOFAUNE DES "KALKENSE MEERSEN" - UN APERCU EN FONCTION DE L'UTILISATION DES SOLS.

Dans le site étudié, l'aranéofaune a été échantillonée à neuf endroits caractérisés par des usages du sol différents, à l'aide de pièges Barber (un par station), pendant la période du 29 avril au 3 juillet 1984. Au total 820 individus, répartis entre 45 espèces, ont été recueillis. Parmi les espèces intéressantes au point de vue faunistique, mentionnons Pirata tenuitarsis, Hypsosinga heri, Porrhomma microphthalmum et Savignya frontata. Au moyen d'une analyse de similarité d'après Sorensen la faune aranéologique est examinée en fonction de l'utilisation des sols. Deux grands groupes se distinguent : d'une part les prairies et d'autre part les biotopes ombragés non-utilisés par l'agriculture. Les prés de fauchage de l'association du Calthion, peu engraissés, sont plus riches et diversifiés, non seulement sur le plan botanique mais aussi sur le plan faunistique, que les herbages des cultures intensives. Les végétations rudéralisées comptent le plus d'espèces différentes (soient-elles moins spectaculaires) parmi toutes les stations échantillonnées, alors que la faune aranéologique est la plus intéressante dans les fourrés marécageux mésotrophes. Une dune fluviale du pleistocène enfin abrite une faune fort différente.

Malgré le caractère restreint de l'étude, il s'est avéré possible de caractériser et d'évaluer les différents types de paysages. Il faudra pourtant poursuivre encore les recherches sur les valeurs indicatives des diverses espèces d'araignées au point de vue écologique, avant de pouvoir en tirer des instruments d'évaluation pour la conservation de la nature.

WAAROM IS OEDOTHORAX GIBBOSUS (BLACKWALL, 1841) ZO ZELDZAAM IN VLAANDEREN?

Jean-Pierre MAELFAIT
Instituut voor Natuurbehoud
Kiewitdreef 3
B-3500 HASSELT

Ronny DE KEER
Laboratorium voor Ecologie
der Dieren, Zoögeografie
en Natuurbehoud
K.L. Ledeganckstraat 35
B-9000 GENT

Inleiding.

Tijdens een excursie van Arabel (september 1987) werd er een grote populatie van Oedothorax gibbosus aangetroffen in het natuurreservaat "De Zwarte Beek" (Limburg). Het zo talrijk voorkomen van dit dwergspinnetje op die plaats riep bij ons enkele vragen op :

-Waarom is deze spin zo zeldzaam in Vlaanderen en dit vooral in vergelijking met haar zustersoorten Oedothorax fuscus en Oedothorax apicatus die algemeen verspreid voorkomen?

-Waarom komt ze niet voor in de nochtans vergelijkbare graslanden die we gedurende lente en zomer 1987 bemonsterd hebben in "De Bourgoyen", een natuurreservaat in de buurt van Gent.

Ook wilden we graag weten of het nu zo is dat O. tuberosus en O. gibbosus wel degelijk twee soorten zijn of slechts één soort met twee vormen van mannetjes zoals vermeld in ROBERTS (1987). Ten einde een oplossing voor die vragen te vinden zijn we in het laboratorium begonnen met een kweek en enkele experimenten. De eerste resultaten en de geplande uitwerking van dit onderzoek zetten we hieronder uiteen.

Eerste resultaten.

Zoals we dit reeds deden voor de kweek van Oedothorax fuscus en andere dwergspinnetjes (DE KEER & MAELFAIT, 1987a, 1987b, in druk a, DE KEER et al.,1987) plaatsten we wijfjes afzonderlijk in petrischaaltjes met een gipsen bodem verzadigd met water. Ze worden gevoed met bananevliegjes en springstaarten. Wijfjes waarbij enkele dagen een mannetje aanwezig geweest was, zetten cocons af, die uitkwamen na een tiental dagen. Deze juveniele spinnetjes werden volwassen na zowat 27 dagen (dit alles bij 20°C en 16 h licht en 8 h donker). De ontwikkelingsduur is dus niet zo verschillend van die van Oedothorax fuscus. Dit kan dus geen

verklaring zijn voor het al dan niet algemeen verbreid voorkomen. Andere kenmerken moeten daarbij in het spel zijn.
Vooraleer we daar echter verder op ingaan moeten we echter nog een interessant bijkomend resultaat van die kweek vermelden. We stelden namelijk vast dat uit één en dezelfde cocon zowel mannetjes van O. tuberosus als van O. gibbosus kwamen. Dit is een rechtstreeks bewijs dat we hier met slechts één soort te doen hebben, O. gibbosus (DE KEER & MAELFAIT, in druk b).
Het is algemeen bekend dat O. gibbosus slechts aangetroffen wordt in vochtige graslanden, terwijl O. fuscus vooral talrijk voorkomt in intensief begraasd (dus droger) weiland. Een eenvoudig proefje bevestigde dit beter aangepast zijn aan water van O. gibbosus. Een wijfje van O. gibbosus liep in het labo vlot over een wateroppervlak, terwijl een wijfje van O. fuscus daar niet in slaagde. Deze gedragseigenschap kan zeker niet de enige verklaring zijn voor het zo talrijk voorkomen van O. gibbosus in natte graslanden. Ook is ermee niet verklaard waarom die soort in bepaalde biotopen wel en in andere niet aanwezig is. Dit alles gaan we verder proberen uit te zoeken door het toetsen van de volgende werkhypothese.

Werkhypothese.

In het najaar en de winter lopen natte graslanden onder. O. fuscus kan die overstroming quasi niet overleven doordat ze niet goed voortbeweegt op het wateroppervlak. O. gibbosus kan dit dus wel. Ze kan dit natuurlijk niet volhouden voor de ganse overstromingsperiode (cfr. dichtvriezen bv.). We veronderstellen daarom dat ze onder water overwintert. Daar kan ze geraken door langs nog boven het wateroppervlak uitstekende plantestengels naar het bodemoppervlak te bewegen. Als ze de strooisellaag of de basis van graspollen bereikt, heeft ze bescherming tegen de stroming van het water. Dergelijk gedrag werd reeds door BRISTOWE voor een wolfspin van schorren, Pardosa purbeckensis (BRISTOWE, 1923) en voor spinnen van een moeras (BRISTOWE, 1958) beschreven. Onder water kan ze dan overleven door een lage zuurstofbehoefte (cfr. lage temperatuur). Zuurstof is evenwel nodig, dus slechts overleving in voldoende zuurstofrijk (proper) water. Als deze werkhypothese door experimenteel onderzoek bevestigd wordt zou dit impliceren dat :

-spinnen niet alleen indicatoren zijn voor terrestrische ecosystemen (MAELFAIT & BAERT,1987), maar ook aanwijzingen geven over de kwaliteit van het oppervlaktewater dat bepaalde van deze systemen beïnvloedt.

Literatuur.

BRISTOWE, W.S., 1923. A British Semi-Marine Spider. Ann. Mag. Nat. Hist. 9, 12.

BRISTOWE, W.S., 1958. The world of spiders. Collins, London.

DE KEER, R. & MAELFAIT, J.-P., 1987a. Laboratory observations on the development and reproduction of Oedothorax fuscus (BLACKWALL, 1834) (Araneida, Linyphiidae), under different conditions of temperature and food supply. Rev. Ecol. Biol. Sol 24, 63-73.

DE KEER, R. & MAELFAIT, J.P., 1987b. Life history of Oedothorax fuscus (BLACKWALL, 1834) in a heavily grazed pasture. Rev. Ecol. Biol. Sol 24, 171-185.

DE KEER, R., MAELFAIT, J.-P. & BRUYNBROECK, V., 1987. Vergelijking van enkele aspecten van de levenscyclus van Erigone atra (BLACKWALL) en Erigone dentipalpis (WIDER). Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver. 6, 16-23.

DE KEER, R. & MAELFAIT, J.-P., in druk a. Laboratory observations on the development and reproduction of Erigone atra (BLACKWALL, 1841) (Araneae, Linyphiidae). Bull. Br. Arachnol.Soc

DE KEER, R. & MAELFAIT, J.P., in druk b. Oedothorax gibbosus (BLACKWALL) and Oedothorax tuberosus (BLACKWALL) : One Species. Newsl. Br. Arachnol. Soc.

MAELFAIT, J.-P & BAERT, L., 1987. Het gebruik van spinnen bij ecologische indicatie. Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver. 6, 24-27.

ROBERTS, M.S., 1987. The Spiders of Great Britain and Ireland 2. Harley Books, Colchester.

I N H O U D - S O M M A I R E

Notulen van de Algemene Vergadering.....3

Procès-verbal de l'Assemblée Générale.....6

K. DECLEER. Quelques remarques sur Tetragnatha striata (L. Koch, 1862): une nouvelle espèce pour l'Aranéofaune Belge.....11

H. VANUYTVEN. Spinnen van de Hobokense polder (Hoboken-Antwerpen).....14

M. ALDERWEIRELDT & J. SEYS. Enkele voor de Belgische fauna zeldzame spinnen (Araneae).....19

H. SEGERS & R. BOSMANS. Pseudocarorita thaleri (Saaristo, 1971), nieuw voor de Belgische fauna. (Araneae: Linyphiidae).....22

J.F. HERMANNS. Nigma walckenaeri (Roewer, 1951), observée dans son milieu naturel.....25

J. COLLARD, J.F. HERMANNS, A. RADERMECKER & J. MAQUINAY. Rapport de l'excursion d'Arabel du 20 juin 1987.....27

R. BOSMANS. Verslag van de ARABEL-SPINED excursie van 24.V.1986 naar de "Landschotse Heide" (Nederland), de "Korhaan" en de "Liereman" (België)..29

K. DECLEER. De spinnenfauna van de Kalkense Meersen - een beperkte survey in funktie van het bodemgebruik.....34

J.-P. MAELFAIT & R. DE KEER. Waarom is Oedothorax gibbosus (Blackwall, 1841) zo zeldzaam in Vlaanderen?.....40